

Euskal poesia modernoa (Arestiren eta Potten oinordekoak)

Iñaki ALDEKOA

Mirande eta Arestirekin modernizatzen da euskal poesia. Arestiren Harri eta Herri irakurritz ohartu ziren ondorengo poeta asko euskaraz idatziz ere izan zitekeela bat poeta. Horien artean dira Bernardo Atxaga, Joseba Sarrionandia edo Koldo Izagirre. Harri eta Herriren (1964) ondoren euskal poesian izan den libururik arrakastatsuenak Atxagaren Etiopia (1978) izan zen. Hirurogeiko poesia sozialetik abangoardiaren estilo apurtzaile eta espiritu subertsibora aldatu zuen Etiopiak euskal poesia. Harrezkero Modernitatearen gailur eta erreferentzia bazterrezina gertatu da liburu hori ondorengo poetentzat. Umore eta ironia handiko liburua da, eta hiritzarreko modernitatea du kontagai bertan. Umorez bada ere, gizartearen balio burges guztiak, merkatuaren lege eta diruaren morrontzatik familia giroko balio moralitaraino, birrinduta geratuko dira Atxagaren saioan. Eta utopiak amaitu dira eta desolazioa eta desertua dira nagusi jendearen bihotzetan.

Bernardo Atxagaren Etiopiak abangardia europearren espiritu errebelde eta subertsiboa ekarri zuen euskal poesiara. Izan ere, artean inork erakutsi ez zuen erabaki eta kemenez jarri zituen hankaz gora poesiaren eta bizitzaren arteko harreman konbentzionalak. Poesia ez zen ezer bizitza irauli ezean. Rimbaudek bizkarra eman zion literaturari; eta Etiopiako poeta ere ez dago hutsalkeria estetizistarekin konformatzeko. Abentura berri bat zuen helburu, giza-balloak oro hankazgora jartzearen abentura, hots, botereari eta haren euskari den ziutateko lengoaiari mingaina ateratzea.

Gizarte burgesaren muinean agintzen duen arrazoimen, logika eta kalkulu instrumentalei, eta funtsean haren sostengu morala zen familiaren balioei egingo zaie eraso Etiopia honetan, eta umorea (ironia) eta disparatea izango dira poetaren ballabideak zurruntasunaren hormak eraisteko orduan.

Lastima "Eguneroko bizitza" bezalako poema luzea ezin hona ekarri izana, ze, zinetan dira gogoangarriak kapitalismoaren muin den diruaren ("Si la bolsa sona", "Plusbalia", "Segurugilearen blagak") inguruko aipamenak. Ez zebilen oker Gottfried Benn poeta espresionista, esan zuenean "Errealitatea" kontzeptu kapitalista zela. Modernitatearen arrazoimen instrumentalari aurre eginez, bihotzaren arrazoiaren aldeko hautua egin zuen erromantizismoak: maitasuna, intimismoa, afektua. Eta lehen erromantiko haientzat bezala, surrealistentzat eta hauen aitzindaria izan zen Gerard de Nervalentzat ere, erlijio berri baten itxaropen bihurtu ziren balio horiek.

Hala ere, balio horiek itxurarik gabe degradatuak zeuden ziutate burges bihozgabeetan. Eta arrazoimenaren logika murriztaile eta desitxuratzaillearen aurrean, abangoardiek umeen irudimen mundu askea, zibilizazioaren tenazetatik artean iragazi gabea, inbokatu zuten. Ez zuen besterik egin Atxagak "Ainhoa" poeman, inozentziaren erakarmen poetikoa hain xaloki iradokiz. Familia barruko liskar bibliko batekin hasten da Etiopia, Abel anaia hiltzearren, Jainkoak Kain kondenatu zuen. Boterearen krudeltasun apetatsuenaren lehen agerraldia da Kainena. Botere mendekatzaillea. (Ez dira faltako Etiopia (Estatu) botere apetatsu horren adibiderik: Caryl Chessman edo Sacco eta Vanzetti.)

Abangoardia ez da inoiz agertu ulerbera ohiko familia burges arruntaren balio moralekin, familia horietan gertatzen diren drama pertsonal edo drama sasierromantikoekin: "ni puta bat naiz oihukatu zuen ezkontza despedidan" edo "Farmaziako jabeak alaba gazteena ezkondu zuen diabetiko baten..."

"Eguneroko bizitza", "Negukoa", "Harearena", "Herdollarena" edo "Fas fatum" bezalako poemek hondamendiaren kronika konpliatua eskaintzen digute. Baina eduki elegiako eta apokaliptikoaren alboan umore jostalari eta aldarte umoretsuek hartuko dute gaina. Umorea, ironia eta jolasa batera ari dira lanean, nahiz eta umore hori ezinegonaren adierazgarri larriena izan maiz. Hitzzen agortzearen eta

dena esanda egotearen sentimendua (Francis Picabia) salatzen dute Etiopia osoan barreiatuta dabiltzan "bla, bla, bla", "très normal très normal", "O-nou, O-nou" moduko leherkariak, edozein iritziri berez legokiokeena ukatuz; collagea eta gag. Progresoaren etengabeko aurrerapenaren fedea eta burgesiaren humanismo hipokritaren jainkoa hil bada, zergatik jarraitu orduan gramatika bera mintzatzen?

Beraz, "hautsi da anphora", ziurtasun dogmatikoak desegin dira betiko eta geratu dena haren itzal deformatua da, mila zatitan apurtua. Aurrerantzean bakoitzak bildu beharko du, The waste land-eko poetak (T. S. Eliot) egin zuen bezala, norbere kontsumorako mitologia pertsonala, norbere kultura erreferentziak (erlijio, filosofia, poesia, zinea, musika, komikia...). Etiopiako poetaren mitologia pertsonala Etiopiarako bidaian gauzatzen da, Etiopia inguratzen duten hareazko bederatzi zirkuluen inguruan egindako bidaian. Ez dira faltako Bogarten ahotan entzundako zine munduaren topikoak, edo marketing modernoarenak (Made in Germany), komikiaren mundua eta pop musikarena.

Hori guztia berria gertatu zen euskal poesigintzan, Espainiako poesian Novissimoen eraginez gertatu zen modu berean. Batean zein bestean, atergabea da 50eko urteetatik aurrera Europa inbaditu zuen mass-medioren kultura amerikarraren eragina. Horregatik famatu ziren 60eko hamarkadan Pere Gimferrer-en La muerte en Beverly Hills (1967) edo "Canción para Billie Holiday" (1968). Baina Atxagaren poesiarako nahiago Leopoldo María Paneroren Así se fundó Carnaby Street-eko (1970) aukera poetikoa: "El asalto a la diligencia", "Homenaje a Bonnie and Clyde", "Homenaje a Caryl Chessman", "El poema de Sacco y Vanzetti", "Unas palabras para Peter Pan" (Pound/Eliot eta Flash Gordon-en komiki aipamenez oretuta).

Kultur erreferentzia berriak ziren horiek guztiak. Mentalitate zahar, kontserbatzaile eta (frankismopean) klaustrofobikoari mingaina atera eta aire freskagarria birikatzeko modu (eta moda) bat izan zen. Eta orduan, geroago bezala, moda hori Amerikako bizimodu eta kulturek markatu zuten. Modernitate berri bat zen. Moderno izateko era berri bat. Eta zurrundutako kultura ilun, serio eta tristearen aurrean arintasun eta askatasun dosi handi bat ekarri zuen.

XXI. mende-ataritik begiratuta, badakigu justu hamarraldi horiek (60-70eko hamarraldiek) ezagutu zutela abangoardien erabateko

garaipen kulturala eta soziala. Baima laster asko Sistemak —interes politiko eta ekonomikoak— bere egin zuen abangoardien ondarea eta erakundeetatik bertatik bultzatu zuen hura. Ez dago aipatu beharrik pintore dadaista probokatzailenak museotan zutela ordurako bere ohorezko erakusleihoa. Eta guztiz zeuden kontsagratuta marxanteen zirkuito komertzialetan. Guy Debord situazionistak jada 60ko urteen amaieran adierazi zuen bezala, espektakuluaren gizar-tean bizi ginen. Gaur egunetik begiratuta, haren hitzak zentzu beteagoa hartzen dute.

Poesiaren indar subertsibo guztia publizitate eslogan batera errenditzen bada, amaitu da, baliogabetu da poesiak eta arteak Modernitatean izan zuten sustantzia eta espiritu errebeldea. 70eko urteetan ironiatzat hartzen zena gaur egun kontsumo-arauen barruan dago. Modernitatea amaitu da, eta hango sentsibilitatearen lorpen arriskugarri eta eragingarrienak, utopikoenak, hitz batean esateko, adierazpen publizitario bateko apaingarri eta lurrina dira. Esan dezakegu inoiz arteak izan duen arrakastarik distirante eta eragingarrienean hustu dela haren sustantzia, aurrerantzean "prozedura", "erabilera", "montajea", "performance", "ready-made" eta piroteknia handiz egindako aktibismo efimero baina masiboetara errenditzeko.

Bernardo Atxaga inor baino lehen ohartu zen artearen eta kulturaren munduan —hitz batean esateko: gizar-tean— gertatzen ari zen aldaketaz. Pott-eko abenturarekin batera abangoardiarena ere amaitu zen Atxagarentzat. Beharbada bere azkenetako poema abangoardista "37 galdera mugaz bestalde dudan kontakto bakarrari" (1982) izan zen. Gero idatzi zuen poesia ez da Etiopiakoa; eta idatzi zuen narraziogintza ere bestelakoa izango da. Obabako idazleak atzean utzi zuen abangoardiako mundu hura. Sasoi horretan idatzi zituen "Trikuarena" (1988) edo "Bizitzak" (1985) bezalako poemak, Poemas & híbridos liburuak bildu zituenak.

Gaztetako umore eta espiritu subertsibo hura aldatuz joango zen egilearen hurrengo urteetan, eta Poemas & Híbridos (1990) argitaratu zuenean hango eta aurreko Etiopiako poemek ez zuten lengoia bera mintzatzen. Etengabe joan da Atxaga bere poesia errebisatzen, gizaki moduan eta artista gisa izandako bilakaerarekin batera, inondik ere.

Jada 90an Poemas&Híbridos argitaratu zuen abangoardia espiritu leunduta ekartzen zuena. Nueva Etioipian, berriz, haren poemak kantarien ahotan agertzen zaizkigu. Aldizkari solte baterako edo bes-telako zirkunstantziako ekitaldi baterako idatzitako poemez haratago, Atxagaren poesigintza ez dago jada liburuetan, kantarien musikarekin oretua baino. Beharbada funtsean poesia musikarekin, erritmoarekin edo ahoz-kotasunarekin dago lotuta, kantarekin azken batean, eta beharbada Etiopiatik Nueva Etiopiara dagoen bilakaera egilearen ebo-luzioarekin batera gertatu dena da. Nueva Etiopiako hitzetan ezin atzeman Etiopiako en barne-muinetan zegoen espiritu subertsiborik. Hura amaitu zen betiko.

Etiopiak ondorengo poetengan izan zuen eragina handia izan da, hai entzat guztientzat erreferentzia eta mugarri gertatzeraino. Xabier Montoiaren, Iñigo Aranbarriren, Harkaitz Canoren edo Beñat Sarasola-ren kasuan, beren liburuak 80, 90 eta 2000ko lehen urteetan argita-ratu zituzten egileak guztiak, guztiak, Arthur Rimbauden mozorroa aipatutako poeta horien guztien imajinarioan dago. Esate baterako Harkaitz Canoren Norbait dabil sute-eskilaran (2001), egilearen biga-rren poema-liburua, New York izango da, besteak beste poeta frantsesaren emulatzaille gisa, bolada baterako infernuratze ko hauta-tutako Modernitate betearen hiriburua: "Bai, hau duk sasoi baterako lekua" (Une saison dans l'enfer).

Atxagaren Etiopiatik eta Así se fundó Carnaby Street, Peter Pan... Leopoldo María Paneroren oihartzun zenbait konjuratu nahi izan ditu Beñat Sarasolak bere liburuan, abangoardiaren ondare poe-tikotik asko bereganatuz.

Badira euskal poesigintzan ere kontsumo kultural horri mingaina ateratzen saiatzen direnak joera abangoardistez baliatuz. Izan ere, modu batera edo bestera, "bertan goxo" lasaitzaille eta eroso azto-ratzera datorren poesia ez bada funtsezko zerbaiti egiten dio uko hark. Darabilen hizkuntzarekin hasi eta poemaren formarekin jarraitu, hirien eguneroko bizitza indarrez finkatuta dauden botere-gune guz-tiak ditu xede haren espiritu suntsitzaileak. Edo horixe du, behintzat bere poesia aurkezteko testuinguru diskurtsibo eta bitala, Beñat Sa-rasolak argitaratu berri duen Alea poema liburuak (2009).

Beste kontu bat da erabakitzea zenbateraino. Ze espektakulua-ren gizartean espiritu subertsiboa bera ere espektakulu bihurtu da

eta postmodernitatearen sasoi hauetan abangoardia poesiaren tradizio desberdinen artean bat gehiago baizik ez da. Alde horretatik, Atxagaren Etiopiako poemei buruz esandakoa aplikatu dakieke 2000. urtetik honako euskal poesiako saio abangoardistei: Hitzaren tramoiak haratago ez dagoela irudi lukeen subertsiorik, eta bai estereotipotik asko. Zeren eta Modernitatearen espiritu hausle eta suntsitzaileru hura bera tradizio bihurtu delako gure hirietako eguneroko "performance" ugarietan. Azken batean, indar subertsibo hartaz hustuta dagoelako espektakulu hori, hitzen performance papereratu hori, eta simulakro bat baizik ez delako.

Joseba Sarrionandiaren ibilbide poetikoa

Sarrionandiaren bidea bestelakoa izan zen. Koldo Izagirrek¹ hiru etapa atzeman ditu Joseba Sarrionandiaren poesian: "Literaturaren deskubrimendu goiztuak eragindako intertestualitateak markatzen duen kultismoa, egoera pertsonal gogorrek eragindako itxuraren eta urruntasunaren aurkako minduraren lirika, eta mundutar anonimo bilakatuak sorturiko hemen nahi eta han beharraren, halakotasunaren eta bestelakotasunaren arteko aro dialektikoa". Bi sasoi baten bidez dugu guk haren emaitza poetikoa. 1980-85 bitartean argitaratutako liburuen batetik, hau da, "Izuen gordelekuetan barrena"tik hasi eta Izkiriaturik aurkitu ditudan ene poemak edo Ni ez naiz hemengo bitartekoak. (Narrazioak liburua ahaztu gabe, jakina); eta handik aurrerakoa bestea. Mendebaldeko tradizio poetikoaren omenaldi zabal bat litzateke aipatu dugun aurreneko aldia: Mendebaldeko poesigintzaren kartografia erakargarria. Atxagaren espiritu suntsitzaileru ez bezala, XIX. eta XX. mendeko Europako poeta nagusienganako halako begirune eta errespetua erakusten du bere liburuan. Sentsibiltate eta gustu apartaz bete zuen Sarrionandiak halako "zizerone" lana ondorengo euskal poeta askorentzat. Kavafisen Alexandriak edo Pessoren Lisboak halako poetikotasun aura batez jantzi ziren Sarrionandiaren eskuetan. Baita kulteranismo ttanta batez ere, sentsualismo eta epikureismo kutsu batekin batera; "Hortus conclusus",

(1) Koldo Izagirre; XX.mendeko poesia kalerak: Joseba Sarrionandia, Zarautz, Susa, 2002, 7.or.

“Tempus fugit” edo “epigramak”, adiskidetasuna eta maitasuna dira Kavafis, Pessoa eta mundu klasikotik geureganatutako ondarea.

Sarrionandiaren arrastoan aurkitu ziren gustura Luigi Anselmi, Luis Berrizbeitia, Rikardo Arregi, Gerardo Markuleta, Juanra Madariaga edo Kirmen Uribe bezalako poetak. Eta gazteagoen artean Anjel Erroren klasikotasun kultura, epikureista eta latinzalea. Baina gorago esan dudan bezala, Sarrionandiak 1985 arte argitaratutako liburuez jardun dugu honaino, zeren idatzi baitzuen besterik ere. 1985tik aurrera, kartzelatik alde egin ondoren, bere poesigintza ere norabidez aldatu zen. Marinel zaharrak liburua (1987) norabide aldaketa horren emaitza da, ze handik aurrera badaki bera ere marinela zahar bat dela, alegia, Samuel Taylor Coleridgeren “Marinel Zaharraren balada”ko protagonistaren moduan, edo Ulisesen moduan, batetik bestera noraezean ibiltzera kondenatua gertatu den marinela: “Gure istorioak marinela zaharraren istorioak dira, ezteietara doan gonbidatuari, hau da, gu entzuten geratzeko apenas astirik gabe doan jendeari kondatzeko” (M.Z., 7) Itaka bere buruan, etxetik urrun ontzi bereko bidaiari diren preso, exiliatu edo polizien atzaparretatik ihesi nonahi dabiltzan lagunak patura lerratu du berea ere. Marinela zaharrarengan aurkitu du Sarrionandiak bere buruaz duen irudikapena, eta irudikapen hori berea egin du. Aurrerantzean horixe izango da poeta gisa bere burua definitzen duen identitatea. Nahiz eta lehenagokoa izan, Marinela zaharrak liburuan bildu zuen aurreneko aldiz honako poema hau: “Nondik datoz marinela? / Nora doa untzia? Zergatik? / Nortzuk dira marinela? Zer da untzia?” (M.Z., 61)

Galdere bidez plazaratzen diren bertso horien erantzunak dira poetak bere egin dituenak liburuan zehar eta handik aurrera bere identitate poetikoa markatuko dutena. Osorik bereganatu duen identitate poetiko horrek Izagirrearen goragoko bigarren eta hirugarren etapak besarkatzen ditu, kartzelaldikoa eta erbestekoa, ze bien arteko diferentzia bakarra espazioarena da, bata itxia eta bestea mundu zabalera irekia (Ciro Alegriaren nobela arrakastatsua izenburu bera erabiliz Hynny illa nayha mojak yahooko poema batek izenburu hau ere darama: “mundua zabala eta arrotza da.”)

Marinela zaharrak liburua norbere minduratik mintzo da eta horregatik bere iragan poetikoa berraztertzen du; “Literatura eta iraultza” poeman, hain zuzen. Ondoren, omen egiten zaio Lauaxetaren figurari

eta Arestiri ematen etorkizuneko euskal poesiaren gidaritza. Eta gartzelaldiko poemak ere bildu ditu bertan. Marinel Zaharrak poesia-liburuak irekitako bidetik ere izango du jarraitzailerik Sarrionandiak: Xabier Izaga eta Mikel Iburguren poetak.

Gorago Atxagaren Etiopiaz ari ginela, garbi utzi dugu burgesiaren ondare morala izan zela espiritu moderno eta abangoardistaren aurkaria. Haientzat guztientzat errealitatea nozio kapitalista bat zen, edo gaur egun esango genukeen moduan, "neoliberala". Arrazoimen moldakor eta ongizatearen gizarte burges epelaren aurrean, bihotzaren aldeko haustura egin zuela esan dugu XIX. mendeko erromantizismoak (maitasuna, sentimendua, afektua), eta geroago iraultzarena, eta gurera etorri, askapen nazionalaren aldeko borrokara lerratu da Marinel Zaharraketik aurrera Sarrionandia poeta. Horregatik "Literatura eta iraultza", eta horregatik egiten du bat poetak Lauxeta eta Arestirekin, karteletako ziegetako euskal preso, poliziek tiroka eta erbestean ihesi dabilten beste marinelekin, aspalditik datorren (Martin Larralde) askatasunaren aldeko borroka amaigabea. Garai bateko Arestiren poesia sozialean bezala, erraz lerratuko da poeta "ni"tik "gu"ra, ze izagirrek ederki esana duen bezala, "sentsibilitate kolektibo bat ordezkatzan duelako bere oinazean"²

Identitate poetiko berria finkatu arren, poetaren imajinarioan ez da funtsezko aldaketarik gertatuko. Azken batean, Izuen gordelekue-tan barrena poema liburutik datorren Ulisesen abenturak hurrengo poemarioetan ere presente egongo da: nabigazioa, erbestea/itzulera dialektika (M.Z.: "Ulyses Ithakara itzultzean" eta Hinmy: "Itzulera").

Baina bi liburuon zinezko lema argonauta zahar haiena da: "Navigare necesse est, vivere non necesse". Itsasoaren ikonografia erromantikoa izango da nagusi Marinel Zaharra eta Hinmy liburuetan: hasi Baudelaireren "Bidaia" izenburua daraman poemarekin ("ez dago benetako bidaiarik, soilik bidaiatzearen abiatzen direnen artean baino"), eta poeta beraren "Voyage" poemarekin jarraitu: "Ezezagunaren hondoraino zerbait berria aurkitzeko" ("Au fond de l'inconnu por trouver du nouveau"). Hara zer dioten Melville-ren heroiak, Ismaelek: "Itsaso zabalean soilik aurkitzen da egaririk gorena, jainkoa bezain infinitua den ur bazterrik gabea; hobe delarik bizitza, bakardadezko

(2) Koldo Izagirre, *ibidem*.

infinitu horretan galdu, edozein hilerritako zokoren batean..." Moby Dick-eko protagonista eta narratzaileak hiri burgesetako bitzta hutsalari zerion malenkonia gainetik astintzeko modua izan zen itsasoratzea. Mezu bera dago Sarrionandiaren poemetan. Nahiz eta Baudelaire eta sinbolisten itsasoratzeek ez izan iraultza helburu, bai ordea errebeldia, belaunaldi harekin batera marraztutako imajinarioa da nagusi gure poetarengan ere, hori bai, nabardura batzuk erantsiz. Izan ere, Historiaren aurrean, ihesa aukeratu zuten sinbolistek (Baudelaire-rengandik aurrera) lema gisa. Iraultzaren aldeko borroka utzi eta jestu isolatua mitifikatu zuten, norberaren bakardadetik munduari mingaina erakutsiz. Ez alperrik 1848ko iraultza saloak huts egin ondoren zabaldu ziren joera horiek. Rimbauden kasuan, Komunaren (1871) porrotaren ondoren. Beraz, errebeldiarik bai, baina gizartea iraultzeko asmoari bizkarra emanaz. Alde horretatik, interesgarria da konparatzea Stéphane Mallarmé poeta sinbolistaren "Brise marine" poemako bertso famatuak ("La chair est triste, hélas / et j'ai lu tous les livres. / Fuir! Là-bas fuir": haragia tristea da, ay! / eta liburu guztiak irakurriak nituen. / Ihes egin! Urrutira ihes egin!), Sarrionandiaren "Itsas haizea" (Hinmy, 139) poemarekin:

"Haragia ez da tristea, eta ez ditugu
liburu guztiak irakurri.
Baina gustora alde egingen genuke hemendik,
zaborraren zibilizaziotik eta espektakuloaren
mekanikatik hurrin. (...)
Haragia ez da tristea, gogaikarria denean ere
bizitza denik eta gauzarik ederrena da.
Eta ez ditugu liburu guztiak irakurri:
liburu hertsia atautak dira,
liburu irekia itsasuntziak.
Baina goazen nahi baduzu, zabaldu belak, jaso aingurak,
abia gaitezen atako bandaruntz
Ortzemugen handikaldean irlak eta derrotak
bilduko ditugu,
balea zuriaren kontra ekinen dugu, irabazi ezin arren
akaberara arte burrukan.
Ikas ditzagun marinelen kantak, asma ditzagun marinelek
kantatzen ez dituzten kantak."

Kontura zaitezte bi poeten arteko jarrera bitala zein desberdina den, batarena malenkoniatsua, Sarrionandiarena berriz ekintzailea, bizitzaren urak daramatzen ibaiari begira bata eta uretan murgiltzeko mezuarekin bigarrena. Eta hala ere, imaginario beretik edaten dute bi poetek. Aipatu ditugun egileei (Homero, Baudelaire, Melville...), T. S. Coleridge, E. A. Poe, R. L. Stevenson, J. Conrad edo K. Kavafis gaineratzen badizkiegu, itsasoaren ikonografia erromantikoaren mamiduran klabeak izan diren egileak bilduko genituzke. Guztiak dira Sarrionandiaren literatur unibertsoa partaideak eta gehienak ibiliko dira bere azken poema liburuan.

Laburbilduz, errebeldia eta iraultzarako gonbiteak batera datoz Sarrionandiaren Marinel zaharak-etik aurrera, eta beti itsasoaren ikonografiaren mozorrotuta. Esate baterako, ikus dezagun "Zer egin" (Hinmy, 175) poema:

Hasteko, Leninen "Zer egin?" izenburu ia mitikoaren oihartzun garbia dakar eta abenturan murgiltzeko gonbita hurrena, beti ere Ulisesen abenturari jarraikiz. Iraultzaz ari garelarik, beste honako hau ere aipagarria da: "Gereziak jateko sasoa iritsi da" (Pariseko Komunako iraultzaren alde borrokatu zuen J. B. Clément poetaren bertsoak dakartzana aipu gisa: "J'aimerai toujours le temps des cerises"). Baina gurean halakorik ikusten ez, poetak dioen moduan.

Koldo Izagirrek ere partekatzen du imaginario hori, eta nahiz eta faktura desberdineko poemak idatzi, iradokitako mezuak eta esanahiak disidentzia beraren lekuko dira. Hara Non dago Basque's Harbour(1997) hartutako adibide bat: "Ez naiz exiliatua, ez naiz atzerriratua, ez naiz iheslaria / Ez naiz gerlaria baina umea itsasoratu egin zen". Edo Maiakovsky poeta iraultzailearen bandera gorrairen arrimura honako hau idazten duenean: "Guztien ankerkeriaz armaturik munduratuko naiz / demokrata zintzoen kondenari bularra zabalduz" (Non dago Basque's Harbour).

Sarrionandiarengan ere ez dira burgesia demokratikoaren aurka jaurtitako eztenik falta: "Defenda ezazue zuen bake beltza" (M.Z. 27), "Zuek bere papar ederreko logelan" (Hinmy, 35) Bigarren poemako aipua Maiakovskiren honako bertsoak dira: "Merezi ote du bizia galtzea zuengatik, / lilitxoak eta ongi jatea maite duzuenongatik?" Eta Maiakovskiren bertsoekin bat eginez, honela amaituko du Sarrionandiak bere poema: "Bizitza zuen moduko jendeagatik eman" / Hobe

gau egunak edozein putaetxetan / limonada zerbitzen pasatzea" (Hinmy, 35).

Bai Izagirrentzat bai Sarrionandiarentzat nabigatzea bera da helburu eta ez portu batera iristea. Eta biengan "Baldintza objetiboen gaintek dago / heresiaren lilura".

Eta paradoxa ugari bi poetengan; aberriari dagokionean, esate baterako. Hasier Etxeberriari³ erantzunez, hala zioen Izagirrek: "Estatua ez zait batere interesatzen. Badaude utopia ederragoak, autodeterminazio eskubidea praktikatzearen alde egonagatik. Ez dago kontradikziorik, hain zuzen, bidea delako borroka". Edo Balizko erroten erresuman (1989) zioen bezala: "Nire herrian nago atzerrian nago nire herrian". Sarrionandiaren erantzuna ere halatsukoa izan zen Bost idazle elkarrizketa liburuan. Igorreko poetaren "Herri proiektua", "Harririk eta herriak" eta "Minotauroarenak" poemetan ere, hirurak Hinmy-koak, etengabea da poeta-erbesterauaren begiratuan "aberria"k duen esanahiari buruzko gogoeten paradoxak.

Imajinario erromantiko beretik elikatzen dira gure bi poeten poesiarako jaiera eta errebelia utopikoa, eta ez dago bizitzarekin (egunerokoarekin), edo eskura dugun aberri koxkorrearekin, gutxieneko konpromiso batera iristeko tarterik. Dekalogo "gazte" honetan nekez aurkituko du non asetua munduaz eta gizakiaz ikuspegi tenplatu eta zentzuzkoagoa duen inork.

Ez da beraz harritzekoa halako gonbite poetiko-bital distirante batek lilurarik sortzea poeta gazteengan. Bai Sarrionandiak bai Izagirrek begirune zabala dute irabazia poesia irakurle askorengan. Esate baterako, Beñat Sarasolaren *Kaxa huts bat* (2007) liburuko lehen poema, "Hilda dago", honela hasten da: "Poesia hilda dago eta ni izan naiz, sarjentu jauna" (9. or.) Sarrionandiaren Hinmyko beste poema honen ispiluan sortua da: "Poesia hilda dago baina ez naiz ni izan" (143. or.)

Koldo Izagirrek idatzitako azkeneko poema liburua, *Rimmel* (2006), gorago ikusi dugun imajinario eta proposamen poetikotik urrun dabil. Gertutasun familiar batetik eraikitako poemak dira.

(3) Hasier Etxeberria; Bost idazle, Irun, Alñberdania, 2002, 115.or.

1968ko maiatzeko iraultza faltsu haren eszenifikazioaren ondoren, garbi geratu bide zen gizartearen dinamika ezin zela ordu arteko iraultzaren eta utopiaren aldeko ohiko eskema beretara errenditu. Frankismopeko gure egoera atzeratuak beranduago ekarri bagintuen ere Europako beste nazioen zelai-jokura, ez zen hori gertatu 80ko hamarkada sartuxe arte, 90eko urteetako postmodernitateak laster asko astindu zituen atzerapenak: burgesiaren eta proletargoaren dialektika historikoa kontsumo gizartean lausotu zen, eta hori hala gertatu zen bata bestea garaitu gabe, gizartearen beraren dinamikaren poderioz. Abangoardiek buruz buru borrokatu zituzten balio burges eta gizartearen zein familiaren balio moralek izugarritzko eraldaketa jasan zuten, eta hortaz jabetzeko zaharkituak geratu ziren beharbada ohiko ikuspegi tradizionalak, filosofiarenak eta poesiarenak barne. Beste modu batera esateko, ordu arteko estetika moderno eta iraultzaile hura, gizakiari zor zitzaion duintasunagatik gizarte berri baten utopiari begira lan egiten zuen eredu hura, aurkaririk gabe geratu zen. Ez du horrek esan nahi non borrokatu eta zer salaturik ez dagoenik; injustiziak milaka dira. Geure tresnak eta planteamenduak dira zorroztu beharrean aurkitzen direnak. Ez al du Jose Luis Otamendiren Erlojuen mekanika (2007) liburuko "Turista" poemak esaten ari garen horren oharpen argi bat; izan ere, sendoa zen oro airean ari delarik alienatzen:

"Kale arte zabalean usaimena gidari
Larritu egiten nau zentzumenen fribolitateak
Uste dut jakituria galkor gerta litekeela:
Hitzak lokatzen zaizkit
Obrero eta ikaslerik gabeko iraultzak
Herririk gabeko askapenak
Hatzen artetik doaz ihesi
Gogoaren hondartza errautsezkoetan (...)
Nola askatu Paris okupatu hau
Bisitari belaxkaren esku zurioi diedan beldurra..." (37. or.)

Sinbolismoaren tradiziotik pentsamenduaren poesiara egindako ibilbidean aurkitu du Felipe Juaristik 2000ko urteetan norekin solastu poesiak ezagutzarekin duen ardura banaezinaz: Aritz Gorrotxategi, Juan Ramon Makuso eta Pello Otxoteko.

Heidegger edo Maria Zanbrano, Platon eta poeta-filosofoak bihurtu dira orakulu. Hala ere, esan beharra dago edozein etiketen gainetik poemak direla poeta batek idazten dituenak, eta P. Valeryk zioen moduan, ez duela etiketak mozkortzen, edukiak baino. Eta egia esan, halako filosofia eta metafisika itxura lauso batean babestuz, hitzaren azken "misterioa" poesia horrena eta ez besterena delako lehia ere handiuste aurkitzen dut. Gehienetan ustezko mugareren metafisika eta ezerezaren artean dabil poesia hori. Salbuespen oho-ragarri batzuk gorabehera, poesia hori ere simulakro bat bihurtu zaigu egunotan.

Guztiarekin esan behar dut, gure artean idazten ari den zenbait joera ikusi ondoren, irakurlerik gabe geratu dela poesia gure artean. Ez nintzateke ausartuko Fernandez Malloren postpoesiaren errezeta gurera aplikatzen, baina bai esan, poesia mota bati, nostalgiaz eta liturgiaz harago, amaitu zaiola gaitasun subertsiboa eta nolabaiteko traszendentziaren iradokitzaile izateko gaitasuna. Munduaren martxa eta abiaduratik kanpo geratu da poesia, bere sosegu eta gogoeta setatsutik saltorik ezin emanez. Eta hala ere, hemen gaude, poesiaz mintzatzen eta poesiak errezitatzen...